

DE KIEVIT

Hij doet het nog goed in Nederland, de *Vanellus Vanellus*, onze nationale weidevogel de Kievit.

In aansluiting op het verslag van de broedvogeltelling in de Heksloot hier wat meer over deze bekende weidevogel.

Kenmerken.

De ogenschijnlijk op afstand zwart witte plevier laat zich vooral in de broedtijd duidelijk waarnemen vooral door zijn luidruchtige aanwezigheid,

ook in de nachtelijke uren. Deze ca. 31 cm. grote vogel is herkenbaar aan de puntige kuif die in feite bestaat uit sterk verlengde achterhoofdveren. Bij het wijfje is deze kuif doorgaans korter.

Bij nadere bestudering blijken de aanvankelijk zwarte bovendelen groenachtig en purperkleurig te zijn en met name in de broedtijd zijn ze bij het mannetje sterk glanzend. (Let eens op één van de toepasselijke Engelse benamingen: Green Plover of te wel groene plevier). De korte snavel is zwart en de poten zijn bruinachtig vleeskleurig. Over borst en keel loopt een brede zwarte band. Gedurende de broedtijd sluit bij het mannetje het zwart van keel en borst aan bij het zwart van het kopgedeelte. Bij het wijfje zorgt een witte vlek voor onderbreking. (2) Herfst- en winterkleed zijn bij beide seksen gelijk. Variëteiten en albinisme worden waargenomen.

Voorkomen, spreiding en aantallen.

In West-Europa is de vogel een bewoner van Ierland en Groot-Brittannië, de zuidelijke delen van Noorwegen, Zweden en geheel Denemarken. Verder komt hij op het hele vaste land voor. Midden- en Zuid Spanje zijn eveneens habitat, maar deze broedgebieden sluiten niet aan bij het Franse gebied ten noorden van de Pyreneeën en liggen geïsoleerd.

Inmiddels heeft deze plevier IJsland ook ontdekt en broedgevallen zijn daar geconstateerd. Zelfs in de Lofotenarchipel (Noorwegen) voorbij de Poolcirkel komt de soort als broedvogel voor.

Deze opmars naar het noorden is waarschijnlijk te danken aan de stijging van de gemiddelde jaartemperatuur.

De Kievit is een broedvogel van gematigde streken en de mediterrane klimaatzone, en uitsluitend een Europees Aziatisch soort (1).

Alhoewel een nauwkeurige totaalschatting ontbreekt, wordt algemeen aangenomen dat 50% van de populatie in West- en Midden-Europa in Nederland broedt, waarbij dan de dichte populatie in Sleeswijk Holstein niet is meegeteld. Dat komt dan neer op zo'n 120.000 broedparen en daarmee verdient de Kievit terecht de kwalificatie van nationale weidevogel nr. één. In Friesland vinden we de grootste concentratie. De literatuur is niet geheel eender over de aantallen, maar beramingen lopen uiteen van 38 en 48000 (1) tot 50.000 broedparen (2).

Ruitenbeek en Zomerdijk (1) geven een vergelijking van een aantal regionale avifauna's.

Schema I.

Gebied	Aantal broedparen	%
Friesland	38000-48000 b.p.	32 à 40
Midden Nederland	9600- 9900	8
Noord Brabant	1500- 2000	1,5
N.Hol.Noorderkwartier	17000-20000	14 à 17
Grote Rievierengebied	9200- 9300	7,5
en ten slotte Randstad (3)	15000-18000	12,5 à 15

KIEVIT.

Noord-Holland boven het Noordzeekanaal en Friesland tesamen herbergen op 25% van het Nederlandse grasland bijna 60% van de Kieviten. Als we tenminste uitgaan van de maximale raming.

Alhoewel de vogel in heel Nederland als broedvogel voorkomt, gaat zijn sterke voorkeur dus uit naar de gebieden met cultuurgrasland in Friesland en Noord- en Zuid-Holland.

Biotoop en terreinkeuze.

Deze sterke voorkeur voor cultuurgrasland is af te leiden uit de oorspronkelijke terreinkeuze van de Kievit.

Door zijn wijze van fourageren en voortbewegen is de vogel gebonden aan vochtige terreinen met een kort vegetatietype. Vanouds werd dit gevonden op vochtige graslanden en stroken langs de rivieren en verder in vochtige

duinen en heidevelden en met gras begroeide delen van moerassen. Terreintypen dus waar de vegetatie zich in het voorjaar langzaam ontwikkelt. Daarbij is het van belang dat op het terreintype sprake is van een langzame opwarming van de bodem, wat vertragend werkt in de vegetatiegroei.

Het zijn met name deze vochtige terreintypen die de laatste eeuw uit ons landschap grotendeels zijn verdwenen. Voor de Kievit heeft dit tot gevolg gehad dat de soort zich is gaan aanpassen en andere terreintypes heeft gezocht. Daarbij blijven weliswaar de voorwaarden van de oorspronkelijke biotoopkeuze wel bestaan te weten een open en vlak gebied met een korte of soms ontbrekende vegetatie.

Tot de jaren vijftig kon de soort volop terecht op de onbemeste en onbeweide schraalgraslanden, o.a. het z.g. blauwgrasland, genoemd naar de aanwezigheid van de blauwe zegge. Dit als hooiland gebruikte weilandtype werd niet bemest en in het voorjaar kwam de vegetatie langzaam tot ontwikkeling. Met het verdwijnen van deze schraalgraslanden is de Kievit steeds meer aangewezen op de beweide graslandgebieden.

Door drainering, greppeling en andere vormen van waterbeheersing, gecombineerd met uitbreiding en intensiever bemesten wordt het mogelijk deze weilanden vroeger te laten begrazen. Dit kan een bedreiging zijn voor de broedresultaten. Maar daarover later meer.

Naast de keuze van graslandgebieden worden ook akkergebieden gekozen als broedgebied. De dichtheid per ha. is echter vele malen lager dan in de weidegebieden. Er valt een voorkeur waar te nemen t.a.v. akkergebieden waar de vegetatie zich laat ontwikkelt (zoals biet en aardappel). Door waterwinning in de duinen, met als gevolg het zakken van de waterspiegel en het onbereikbaar worden van voedsel, is de soort in dit terreintype sterk afgenomen en op veel plaatsen zelfs geheel verdwenen.

Scharringa (4) komt voor het gebied Noord-Holland ten zuiden van het Noordzeekanaal op een aantal van 5000 tot 5300 broedparen. Dat is een derde van de totale populatie in de Randstad (Gegevens uit milieu-inventarisatie 1981-1983 in de provincie Noord-Holland. Zie ook Fitis nr. 2/1984). De dichtheid varieert van 2-3 paar tot ca. 80 broedparen per 100 ha. Deze extreme dichtheden van 80 broedparen vinden we in de gebieden ten oosten van Haarlem (o.a. in de Heksloot).

Vergelijkbare aantallen zijn terug te vinden in de Diemen- en Overdiemenpolder en de Egelshoek (bij Hilversum) met zo'n 60 broedparen per 100 ha.

Hoge dichtheden van 30 tot 50 broedparen per 100 ha. vinden we o.a. in de Velselbroek en Verenigde Binnenpolder en de omgeving van de eendekooi Vijfhuizen.

Een landbouwgebied als de Haarlemmermeer heeft een relatief lage dichtheid (5-10 paar per 100 ha.).

Wat het broeden in de duinen betreft is dit in hoofdzaak het geval in de infiltratiegebieden van de Amsterdamse Waterleidingduinen (50% van de duinpopulatie). Daar zijn de aantallen de laatste decennia weer vooruitgegaan en blijkt de vogel minder gevoelig te zijn voor de recreatiedruk dan b.v. Wulp en Scholekster.

Broedgedrag.

De Kievit hervat vroeg in het voorjaar de terugtrek naar de broedgebieden. De vogel is hier in zachte winters een blijver. Indrukwekkend zijn de z.g. vorstvluchten waarbij Kieviten massaal voor een opkomende vorstgrens uittrekken.

De broedperiode wordt algemeen geteld vanaf half maart tot eind mei, alhoewel bij tellingen in 1984 diverse bezette nesten werden gevonden in de maand juni (zie ook waarneming 25-6, verslag broedvogelinventaritie). Stellig zal het koude voorjaar daarop van invloed zijn geweest. Met een start in maart is de Kievit dus veruit de eerste broedvogel onder de weidevogels. Dit verklaart gedeeltelijk de tamelijk succesvolle handhaving.

Het legsel bestaat uit vier (soms vijf of zes) eieren en is na vijf dagen compleet. De broedperiode bedraagt 27 dagen en de jongen zijn binnen $5\frac{1}{2}$ à 6 weken vliegvlug. Broed- en groeiperiode van de jongen zijn voor weidevogels relatief lang (Grutto: vliegvlug met 4 weken, Tureluur: $3\frac{1}{2}$ week). Onderzoek heeft aangetoond dat de broedperiode de laatste zestig jaar met twee weken is vervroegd en algemeen wordt aangenomen dat dit samenhangt met de steeds vroeger plaatsvindende agrarische activiteiten (1)

De intensieve bemestingsmethoden hebben niet alleen hun invloed op de groei van de vegetatie, maar ook een activerende invloed op het voedselaanbod, zoals regenwormen.

Zou dit vervroegde gunstige voedselaanbod een oorzaak zijn voor een vervroegde start?

De Kievit is in principe plaatstrouw bij de nestplaatskeuze alhoewel schommelingen kunnen optreden, veroorzaakt door weersinvloeden in het vroege voorjaar (blank staan van percelen, hoogte vegetatie).

Niet alleen de vestigingsplaats maar ook het tijdstip worden door weersomstandigheden beïnvloed. Deze omstandigheden zijn ook van invloed op het tijdstip waarop beheershandelingen zoals maaien en weiden van start gaan en daarmee de kans op een al dan niet succesvol broedsel (6).

Verstoring van broedresultaten.

Begreppeling, drainering, bemaling enz. zijn allemaal maatregelen waarmee in het moderne landbouwbedrijf de waterstand beheerst kan worden. In combinatie met intensievere bemesting wordt het zodoende mogelijk de graas-

tijd aanzienlijk te vervroegen. Veel legfels en jonge vogels worden ver-
trapt, zeker ook doordat de veedichtheid per ha. sterk is toegenomen.
Niet alleen deze vervroegde en inten-
sievare beweiding is een bedreiging,
ook de moderne oogstwinning is veel-
al fataal voor de broedsels en de
jongen. Naast de hooicoogst is men
begin 60-er jaren ook overgegaan tot
de winning van kuilgras. Echt ge-
vaarlijk is echter de winning van ge-
droogd gras geworden, iets wat de
laatste decennia in het moderne
agrarische bedrijf meer en meer wordt
toegepast. Bij deze bewerkingswijze legt
men zich toe op het maaien van zeer
kort en jong gras met een hoog voe-
dingsgehalte. Deze maaimethode wordt
dikwijls zeer vroeg in het seizoen

toegepast. (mei). Dat is precies de periode waarin de meeste Kieviten met
kleine jongen zitten of nog met een vervolglegsel bezig zijn.
Naast de moderne landbouwmethode vormt predatie ook een bedreiging voor
broedsel en jongen. Predatie is waargenomen bij al onze kraaiachtigen en
ook bij meeuwen, Blauwe Reiger, Toren- en Boomvalk en kleine zoogdieren
(marterachtigen en ratten).

Onderzoek in de Schaalsmeer (Fabritius) heeft aangetoond dat aldaar na
één week 15-20% van de donsjongen gestorven was en na een maand was dit
65-70%. Dit cijfer moet nog als gunstig worden beschouwd omdat in dit ge-
bied sprake was van een aangepast agrarisch beheer. Dat de Kievit het toch
goed doet heeft in hoofdzaak een tweetal oorzaken.

1. De eigenschap om andere biotooptypen te benutten.
2. De mogelijkheid om vervolglegfels te produceren. Zo is de Kievit ertoe
in staat tot vijf keer een legsel te produceren.

Ook in de Heksloot met een hoge bezetting van 50-80 broedparen per 100 ha
lijkt de soort succesvol. Tellingen over een lange periode ontbreken.
In 1982 is voor het eerst geïnventariseerd door de P.W.N. volgens de
eerder omschreven methode. In 1983 en 1984 is volgens deze methode geteld
door Tom .d. Boomen en mij zodat vergelijk hierover mogelijk is.

1982	73-113	(P.W.S.)
1983	74-101	(v.d.Boomen,de Jong)
1984	75-112	(idem)

(Heksloot heeft totaal 142 ha. grasland).

Alle bijzondere informatie en gegevens over Kieviten en andere weidebroedvogels in de Heksloot zijn van harte welkom bij Tom of bij mij.

Peter de Jong
Spaarndamseweg a/b 15
Haarlem tel: 384351.

Bronvermelding (bij artikel Kievit).

- 1.W.Ruitenbeek & P.Zomerdijk.Weidevogels in Noordhollands Noorderkwartier Publicatie S.V.N. Werkgroep Weidevogels Noordhollands Noorderkwartier '82.
- 2.Rinke Tolman. De Kievit een monografie over onze nationale vogel. Bosch & Keuning N.V.,Baarn 1977,2de druk.
- 3.Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland 1981.Randstad en Broedvogels, Tilburg.
- 4.Kees Scharringa. Milieu-inventarisatie 1981-1983 ten zuiden van Noord-zeekanaal.De Graspieper,1984 nr.1.
- 5.Ten oosten van Haarlem rijk vogelgebied.Fitis,1984 nr.2.
- 6.Vogels.Tijdschrift van vogelbescherming,nr.20 maart/april 1984.Artikelen over weidevogels,bescherming,weersinvloeden enz.

WILDE ZWANEN

Foto T. DOREL